

СУТНІСТЬ ЖІНОЧОЇ ПРИНАДНОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Самовираження жінки у соціумі набуває змін у ході трансформації та модернізації суспільних відносин. З приводу цього постає дилема: сучасна жінка має бути одночасно діловою та принадою, привабливою та інтелектуальною, експресивно-емоційною та раціональною, комунікабельною та субординованою.

Як засвідчує узагальнення різних досліджень (Т.П. Вівчарик [1], М.В. Лавриненко [2], І.В. Найдовська [3], Н.М. Терещенко [4]) в сучасних умовах жінка недостатньо усвідомлює свій духовно-інтелектуальний потенціал, а це, в свою чергу, може заважати жінці досягати цілей у багатьох сферах життя. Виходячи з цього, вагомий інтерес викликає аналіз принад, які сприяють успішній самореалізації жінки.

Одним із культурологічних феноменів жінки є її принальність. Проблема визначення змісту жіночої принальності є досить складним моментом у сучасній науці. Однією з причин ускладнення тлумачення принальності є лінгвістична невизначеність цього поняття. У різних мовах (українській, російській, англійській) дане поняття може не знайти собі відповідного еквівалента: так російське формулювання “обаятельность” не має прямого, і більш того, єдиного еквівалента перекладу українською мовою (чарівність, привабливість, принальність), причому “чарівність” та “привабливість” мають прямі перекладні форми. Англійська мова цей проблемний лінгвістичний момент нівелює даючи єдиний еквівалент – “attractive”, що в перекладі дає “атракцію”, “привабливість”, “принальність” тощо. В українській мові “принальність” визначається як властивість, що виявляється у принальженні та привабливості до себе, замилюванні, викликанні інтересу та сильного потягу до себе завдяки позитивним якостям, властивостям [5, с. 941]. Враховуючи наведене, як ми бачимо для українського тлумачення більш адекватним і доцільним виступає поняття “принальність”.

Виходячи із названої проблеми, очевидним є те, що не визначивши кореневу змістову основу поняття складно розкривати його психологічну суть. Слід наголосити, що й сутність розуміння поставленої проблеми в психології розкрито недостатньо. Зустрічаються опосередковані фрагментарні дані, переважно у популяризованому форматі. У життєвому контексті принальність ототожнюється з чарівністю та привабливістю. Таке розуміння доволі розповсюджене на рівні пересічної свідомості, і, в цілому, не відображає науковий погляд стосовно цього явища. Безперечно, окреслений підхід ускладнює вивчення даного феномену та умов його формування.

Виходячи з вищезазначеного, у статті ми поставили такі завдання:

- 1) уточнити розуміння сутності феномену жіночої принальності;
- 2) визначити теоретико-методологічні підходи до пізнання психологічних механізмів самовираження цього феномену;
- 3) виокремити та узагальнити ознаки, які можуть характеризувати жіночу принальність.

Розкриття сутності феномену жіночої принальності підштовхує нас до умовного виділення наступних підходів до психологічного розуміння змісту поняття “принальність”.

По-перше, тлумачення на рівні пересічної свідомості розкривається у наділенні жінки надприродними магічними якостями (чарівності, чарівливості, надзвичайної привабливості та вродливості, загадковості, зворушливості). Цей підхід має міфологічне коріння. На думку представників психоаналітичного напрямку (З. Фрейд, К. Юнг, П. Куттер, Е. Нойман), міфологія є підвалиною, що скеровує суспільну свідомість і відображає її несвідому матрицю. Так, у несвідомому жінка постає як істота загадкова, бездонна, непізнана і непізнана, а відтак незрозуміла. Свідченням цього у психологічних концепціях згаданого напрямку зустрічаються посилення на одвічну мудрість Аніми (К. Юнг, Е. Нойман), амбівалентність цього архетипу: Аніма (+) –

Василіса Прекрасна, Премудра, світла, страждаюча Психея; Аніма (-) – сильна, владна, зваблива, відьма (від древньоруського слова “відати” – знати, отже та, що володіє знаннями). Ці ідеї знаходять своє відображення у роботах Р. Джонсон, Р.П. Єфімкіної, В. Мершавки, В. Проппа, Я. Обухова, С.Р. Estes. [6, 13].

По-друге, під принадністю можна розуміти специфічну соціально-перцептивну здібність притягувати до себе оточуючих людей. Тут мають місце такі соціально-психологічні феномени як вплив привабливості на ефект першого враження, емпатійність, вміння викликати симпатію й атракцію до себе, способи впливу тощо. (І. Атватер, М.М. Обозов, Є.В. Сидоренко та інші).

По-третє, розгляд принадності як симптомокомплексу індивідуально-психологічних особливостей емоційно-експресивної та комунікативної сфери особистості жінки, що викликають відчуття психологічного комфорту та задоволення від комунікативної взаємодії (комунікабельність, відкритість, контактність, вміння зняти міжособистісні бар'єри і мінімізувати дистанційність) [7; 9].

Як ми бачимо, в зазначених вище підходах є як спільні, так і відмінні моменти щодо розуміння жіночої принадності. Відмінність першого підходу у переважному акценті на вродженості властивостей, що мають безумовний прояв; в основі другого покладений перцептивний аспект спілкування, а названі провідні властивості формуються під впливом соціальних умов; третій підхід системно виокремлює симптомокомплекс індивідуально-психологічних особливостей особистості жінки. Спільним у вищезазначених підходах є те, що практично у всіх проглядається емоційний компонент; він є первинним системостворюючим моментом, який інтегрує вроджені природні, соціально-перцептивні та комунікативні фактори.

Спираючись на останнє, у своїй роботі, ми будемо розглядати жіночу принадність як своєрідну динамічну властивість особистості, яка притягає, спонукає до спілкування і викликає позитивні емоції у навколишніх людей в ході міжособистісної взаємодії та характеризується багаторівневістю структури (культурно-когнітивний, соціально-перцептивний, емоційно-комунікативний, візуально-стилістичний).

Зазначене визначення, на нашу думку, є найбільш вдалим, оскільки, по-перше, воно є цілісним й ємким із наведених; по-друге, воно чітко окреслює специфіку змісту цієї характеристики жінки; по-третє, його розгляд дозволяє підійти до дослідження ознак, що є характерними для даного феномену; вчетверте, воно узгоджує як психологічну, так й лінгвістичну точку зору тощо.

При розв'язанні другого завдання стосовно психологічних механізмів, які лежать в основі прояву принадності, слід зазначити, що їх можна розглядати спираючись, по-перше на загально визнані концепції, що розкривають категорію особистості як активного суб'єкта власної життєдіяльності (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, К.О. Абульханова-Славська, А.В. Брушлинський, К.К. Платонов); закономірності розвитку особистості (І.Д. Бех, М.Й. Боришевський, О.К. Дусавицький, В.В. Рибалка та ін.); багатовимірність особистості (В.Ф. Моргун); психологію індивідуальності (Б.Г. Ананьєв, О.Г. Асмолов, В.С. Мерлін, Л.М. Собчик); принцип детермінізму, який пов'язаний з розкриттям провідної ролі соціокультурного чинника у формуванні особистості (Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, В.М. Мясішев, К. Хорні). Безумовно, стосовно проблематики нашого дослідження особливу увагу привертають напрацювання, що розкривають прояви як емоційно-експресивних та комунікативних, так і характерологічних особливостей особистості (К. Ізард, О.Ф. Лазурский, В.М. Русалов, О.П. Саннікова, Л.М. Собчик, О.Я. Чебикін та інші).

По-друге, при вивченні механізмів прояву принадності необхідно згадати про ефективність соціальної перцепції: міжособистісні сприймання та розуміння (О.О. Бодальов, Є.І. Головаха, Н.В. Паніна, В.А. Семиченко), привабливість, тяжіння та симпатію (М.М. Обозов), атракцію та емпатію (Г.М. Андрєєва, І. Атватер, Т.П. Гаврилова, Л.Я. Гозман, С.С. Занок, С.Д. Максименко, К.Р. Роджерс); особливості вербальної та невербальної комунікації (Г.М. Андрєєва, Дж. Ніренберг, Г. Калеро, В.А. Лабунська,

Д.Б. Паригін) [7; 8; 15]. Дослідження феномену потребує аналізу навичок ефективної самопрезентації та самовираження в рамках концепцій, пов'язаних із закономірностями психології впливу, а саме його способів: зараження, навіювання, наслідування (Ф. Зімбардо, Є.Б. Михайлюк, Б.Д. Паригін, Є.В. Сидоренко, П.С. Таранов), іміджології (П.С. Гуревич, О.С. Ковальчук, О.Ю. Панасюк, Ю.Є. Петрухно, Г.Г. Почепцов) [8].

По-третє, теоретико-методологічними основами дослідження принадності є концепції, в яких аналізуються сутність жіночої психології (А. Лібіна [9], А. Менегетті [10], М. Палуді [11]); жіночої сексуальності (І.В. Возілкин, Д.В. Колесов, С.М. Некрасов, І.С. Кон, В.В. Чугунов, К. Starke, W. Friedrich) та положення гендерної (статтеворольової) психології (Т.В. Говорун, В.Є. Каган, І.С. Кон, О.М. Кікінеджді, І.С. Клецина, О.С. Кочарян) [4; 12].

Що ж торкається суто психології жінки в аспекті поставлених завдань до статті, то слід зробити огляд специфічних ознак, зумовлених статтевою приналежністю, які вказують не стільки на відмінність від психології чоловіка та оцінюються категоріями “краще-гірше”, скільки на своєрідність особистісних характеристик жінки. В цьому аспекті жіночність є внутрішньою детермінантою розвитку особистості жінки, і, в цілому, виявляється в емоційності, м'якості, чуйності, сензитивності, схильності до емпатії та інтуїтивного пізнання дійсності (О.О. Бодальов, Я.Л. Коломінський, І.С. Кон, В.І. Куликов, Т.М. Титаренко), високій соціальнозорієнтованості: контактності, товарицькості, життєрадісності, відкритості (Г.М. Лактіонова, М.М. Обозов, Д. Майєрс), своєрідному стилі вербальної та невербальної комунікації, що характеризується тактовністю, ввічливістю, експресивною динамічністю і соціальною активністю (О.В. Вороніна, Д. Майєрс) [7; 14; 15].

Виходячи із узагальнення наведених досліджень, перед нами постала необхідність у спробі побудувати психологічну модель жіночої принадності, підставою для чого виступило уявлення про те, що це – багаторівнева характеристика, яка формується у конкретному соціокультурному середовищі на основі індивідуальних особливостей особистості жінки.

З метою визначення структурно-функціональних параметрів або ознак (симптомокомплексу) принадності жінки було проведено опитування у формі анкетування у рамках пошукового дослідження. Вибірку склали 95 студентів заочного відділення психолого-педагогічного факультету віком від 20 до 35 років. Варіативність зазначених ознак жіночої принадності у відповідях опитантів сягала таких якісних параметрів: всестороння розвиненість, ерудованість, розум (18 % відповідей); уміння спілкуватись, комунікабельність, контактність (14 %); культурність, вихованість, чемність (манера поведінки та розмовної мови) (14 %); емоційний позитивний “посил” до оточуючих (піднесений настрій, посмішка) (12 %); привабливість, врода (10 %); впевненість у собі (8 %); доброта, уважність до людей, здатність до розуміння (8 %); розвинені вербальні навички (гарна вимова, приємний голос, його інтонування) (6 %); невербальні засоби (вираз обличчя, зацікавлений погляд, “блиск” в очах) (6 %); ніжність (4 %). Вочевидь, тенденція у поглядах засвідчила: принадність виявляється як культурологічний феномен, комплексні ознаки якого можуть бути умовно змодельовані нами у багаторівневу характеристику. Так, на основі теоретико-експериментальних узагальнень виокремились наступні рівні: культурно-когнітивний (загальний рівень вихованості та культури, освіченості та інтелектуального розвитку, професійної компетентності), емоційно-комунікативний (рівень розвитку навичок та умінь комунікативної взаємодії, емоційно забарвлене самовираження жінки, розвинена експресія), соціально-перцептивний (рівень емпатійності та атрактивності; позитивне ставлення до інших), візуально-стилістичний (привабливість, елегантність, граціозність, індивідуальний стиль самовираження жінки).

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми, але, підсумовуючи, можна зробити наступні висновки: 1) уточнено та проаналізовано сутність жіночої принадності; 2) визначено теоретико-методологічні підходи до пізнання психологічних механізмів самовираження цього феномену; 3) виокремлено, узагальнено ознаки, які можуть характеризувати жіночу принадність та умовно побудовано її психологічну багаторівневу модель. Все це, на наш погляд, відкриває перспективні напрямки подальшої роботи: теоретико-експериментальне вивчення феномену принадності, варіативності її структурно-функціональних

ознак; розширення меж дослідження цієї характеристики, тобто розгляд умов формування жіночої принадності та динаміки її ознак у різновіковому аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вівчарик Т.П. Психологічні особливості процесу індивідуалізації молодих жінок // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Т. 2. – Ч. 1. – Київ, 2000. – С. 22-26.
2. Лавриненко Н.В. Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект) / Под ред. В. Гломозды. – К.: ВИПОЛ, 1999. – 172 с.
3. Найдовська І.В. Особливості організації статтеворольової сфери жінки // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Т. 3.– Ч. 7. – Київ, 2001. – С. 166-174.
4. Кочарян О.С., Терещенко Н.М. Полоролевая идентичность у женщин: генезис и структура // Вісник Харківського університету. Сер. Психологія. – Х.: Вид-во ХНУ, 2000. – №498. – С.73-77.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / За ред. В.Т. Бусела. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
6. Ефимкина Р.П. Пробуждение Спящей Красавицы. Психологическая инициация женщины в волшебных сказках. Монография. – СПб.: Речь, 2006. – 263 с.
7. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко.– К.: Рута, 2001. – 320 с.
8. Психология влияния. Хрестоматия / Под ред. Морозова А.В. – СПб.: Питер, 2000.– 512 с.
9. Либина А. Психология современной женщины: И умная, и красивая, и счастливая...– М.: ПЕРСЭ, 2001. – 528 с.
10. Менегетти А. Женщина третьего тысячелетия / Под ред. М.А. Родик, Е.Н. Ус.– М.: ННБФ “Онтопсихология”, 2003. – 256 с.
11. Палуди М. Психология женщины. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
12. Кон. И.С. Сексуальность и культура / Под ред. Б.Д. Парьгина. – СПб.: ГУП, 2004.– 104 с.
13. Джонсон Роберт А. Она. Глубинные аспекты женской психологии / Послесл. В. Мершавка; Пер. с англ. В. Мершавка. – Харьков: Фолио, 1996. – 124 с.
14. Лактионова Г.М. Социально-педагогическая работа с женской молодежью в крупном городе: теоретико-методологические основы / В. о. Київ. націон. ун-т ім. Т. Шевченка; Ред. Каминская Н.В. – К.: Український центр духовної культури, 1998. – 326 с.
15. Обозов Н.Н., Щекин Г.В. Психология работы с людьми: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 1999.–152 с.